

## Gespreide verantwoordelijkheid

Het begrip ‘eigen kracht’ behoort inmiddels tot het basisvocabulaire van zo ongeveer elke instelling in de sector zorg en welzijn. Het ontbreekt ook in geen enkele nota over de wijze waarop gemeenten de drie Decentralisaties (jeugdzorg, AWBZ en de participatiewet) denken te overleven. Grote eenstemmigheid alom: de nieuwe verzorgingsstaat zal gebaseerd zijn op de eigen kracht van burgers.

Hoewel... de laatste maanden lijkt het tij te keren. De sceptici winnen onmiskenbaar veld. Het congres *Eigen kracht ontkracht* dat half mei door de Universiteit van Amsterdam georganiseerd werd, was bijvoorbeeld vele malen overtekend. Niet de eersten de beste academici (Evelien Tonkens, Jan Willem Duyvendak) plaatsten bij die gelegenheid nadrukkelijk vraagtekens bij het steeds indringender beroep dat overheden doen op burgers om meer eigen verantwoordelijkheid te nemen.



Vooraf op het terrein van de zorg hebben zij daar grote moeite mee. Wie wil nu door zijn buurman gewassen worden, vroegen de twee hoogleraren zich aan de vooravond van het congres hardop af in een opiniebijdrage ondermeer op deze site. Zij vrezen dat we het recht op zorg en dus onafhankelijkheid inruilen voor wat we nu juist achter ons hebben gelaten: een neo-afhankelijkheid van familie en bekenden. We vallen terug in het pre-Klompé-tijdperk, waarschuwde Jan Willem Duyvendak op genoemd congres. Voor de jonge lezer: onder het motto van genade naar recht voerde Marga Klompé (foto links) in 1965 de Algemene Bijstandswet in die mensen onafhankelijk maakte van de

charitas/liefdadigheid en bestaanszekerheid garandeerde.

In deze sfeer van toenemende twijfel komen ook de veelgeprezen Eigen Kracht-conferenties meer en meer onder vuur te liggen. Er is Zweeds onderzoek (uit 1997 (sic!), gepubliceerd door Knut Sundell (boven) en Bo Vinnerljung in 2004) boven water gekomen waaruit blijkt dat de effecten op de langere termijn niet perse positief zijn. Sindsdien hoor je steeds vaker mensen beweren dat het netwerk helemaal niet zo'n krachtige partner is als wordt voorgespiegeld. Vaak blijken de leden de afspraken niet na te komen; bij nieuwe problemen of crisissituaties moet toch weer professionele hulp optreden. Nee, zo lijken te criticasters te willen zeggen, het is een illusie dat netwerkverantwoordelijkheid in de plaats zou kunnen treden van professionele verantwoordelijkheid. In veel gevallen is dat zelfs onverantwoordelijk.



Dat alles is typisch Nederlands: eerst overdrijven we en vervolgens bestrijden we de overdrijving. Het risico van deze stemmingswisselingen is dat we in het tumult de essentie uit het oog verliezen. Daardoor dreigen we nu te verzanden in een discussie over een substitutievraagstuk: meer van het een, dus minder van het andere. Het is ‘meer’ eigen kracht/eigen verantwoordelijkheid tegenover ‘minder’ gegarandeerde zorg door de overheid,

het is minder professionele zorg tegenover meer zorg door de burens/familie/netwerk; het is een eigen kracht conferentie tegenover professionele hulpverlening.

Dat is jammer, want de essentie is nu juist dat het geen meer-minder dan wel of-of kwestie is. Wat met het begrip eigen kracht aan de orde is, is niet louter een vorm van door bezuinigingen opgedrongen uitruil, maar iets veel fundamentele. Rob van Pagée, een van de *founding fathers* van de Eigen Kracht conferenties in Nederland, heeft daar vanaf het begin ook altijd op gehamerd. Het gaat niet om een nieuw goedkope trucje; nee, het gaat om een fundamentele wisseling van machtspectief, om een andere vorm van eigenaarschap. ‘We draaien de rollen om. We zeggen: mensen zijn niet vooral dragers van problemen, maar in de eerste plaats eigenaar van oplossingen. En daarbij is functioneel dat zij zich niet langer klein maken en laten afzonderen in een individueel traject maar juist het tegendeel doen: mobiliseer hulpbronnen, maak de kring van mensen om je heen groter.’



Het gaat, met andere woorden, om nieuwe, moderne vormen van *gespreide* verantwoordelijkheid (in plaats van eigen verantwoordelijkheid/ zelfredzaamheid) en daardoor om een herontwerp van professionele dienstbaarheid (in plaats van terugtrekkende professionals) en het smeden van institutionele arrangementen (in plaats van grootschalige dienstverleningsindustrieën) waarin die herverdeelde verantwoordelijkheid vorm moet krijgen. De terreinwinst die de afgelopen jaren geboekt is, betreft vooral het terugdringen van die institutionele vanzelfsprekendheden die mensen (inclusief professionals) ‘onteigenen’ en nogal eens afhankelijk maken van bureaucratische logica’s. Dat is een hele krachttoer geweest. Laten we in onze discussie-ijver ervoor waken dat die winst niet verloren gaat.

Jos van der Lans is cultuurpsycholoog en publicist. Meer info: [www.josvdlans.nl](http://www.josvdlans.nl) en [@josvanderlans](https://twitter.com/josvanderlans).